

PIOTR RADZISZEWSKI¹⁾
JERZY PIŁAT²⁾
ANDRZEJ PLEWA³⁾
JAN KRÓL⁴⁾

KONSTRUKCJE ASFALTOWYCH NAWIERZCHNI DROGOWYCH Z ZASTOSOWANIEM KRUSZYW POŁODOWCOWYCH

STRESZCZENIE. Celem pracy była ocena przydatności kruszyw polodowcowych do warstw konstrukcyjnych nawierzchni na podstawie wyników badań modułu sztywności mieszanek mineralno-asfaltowych oraz analizy strukturalnej konstrukcji asfaltowych nawierzchni drogowych o kategorii ruchu KR1 - KR6. Obliczono trwałości zmęczeniowe konstrukcji nawierzchni o układzie warstw zgodnie z Katalogiem oraz konstrukcję nawierzchni o wydłużonym okresie trwałości. Udowodniono, że istnieje możliwość projektowania warstw konstrukcyjnych nawierzchni drogowych z zastosowaniem kruszyw polodowcowych.

1. WSTĘP

Realizacja programu rozbudowy sieci drogowej w Polsce wymaga poszukiwania nowych materiałów do produkcji kruszyw. Takimi materiałami mogą być złoża

¹⁾ prof. dr hab. inż. – Wydział Inżynierii Lądowej Politechniki Warszawskiej

²⁾ prof. dr hab. inż. – Wydział Inżynierii Lądowej Politechniki Warszawskiej

³⁾ dr inż. – Wydział Budownictwa i Inżynierii Środowiska Politechniki Białostockiej

⁴⁾ dr inż. – Wydział Inżynierii Lądowej Politechniki Warszawskiej

materiałów polodowcowych. Duże złoża osadów kruszyw polodowcowych, występujące w regionie północno-wschodniej Polski w województwie podlaskim, mogą być cennym surowcem do produkcji kruszyw drogowych. Należy prowadzić badania nad stosowaniem w większym stopniu kruszyw ze złóż polodowcowych, a głównie kruszyw przekruszonych przydatnych do różnych warstw konstrukcyjnych nawierzchni.

Tematyka wykorzystania kruszyw polodowcowych w nawierzchniach asfaltowych z rejonu Polski północno-wschodniej była nielicznie podejmowana w referatach i artykułach [1 - 3]. W pracy [3] stwierdzono, że kruszywa łamane z otoczków oraz inne kruszywa lokalne uznawane za wątpliwe i gorszej jakości mogą z powodzeniem być stosowane do mieszanek mineralno-asfaltowych o wysokim module sztywności AC WMS. W dotychczasowej praktyce budowy dróg wykorzystuje się kruszywo z naturalnie rozdrobnionego surowca skalnego do różnych warstw nawierzchni o kategorii ruchu KR1 i KR2.

Celem badań podjętych przez autorów była ocena przydatności kruszyw polodowcowych do warstw konstrukcyjnych nawierzchni na podstawie badań funkcjonalnych. Badania właściwości funkcjonalnych wykonano na mieszankach mineralno-asfaltowych z kruszywami polodowcowymi przeznaczonych do warstw konstrukcyjnych nawierzchni o kategorii ruchu KR1 - KR6. Przeprowadzono analizę strukturalną konstrukcji nawierzchni drogowych kategorii ruchu KR1 - KR6 na podstawie przyjętych modeli konstrukcji nawierzchni. Obliczono trwałości zmęczeniowe konstrukcji nawierzchni o układzie warstw zgodnie z Katalogiem [4] oraz konstrukcję nawierzchni o wydłużonym okresie trwałości.

2. ZAKRES BADAŃ DOŚWIADCZALNYCH

Badania doświadczalne mieszanek mineralno-asfaltowych przeznaczonych do warstw nawierzchni drogowych kategorii ruchu KR1 - KR6 wykonano z wykorzystaniem kruszyw polodowcowych ze złóż Polski północno-wschodniej. Na podstawie wyników badania kruszyw polodowcowych z kopalń: Kruszbet, Szumowo i Racewo [2], określono składy mieszanek mineralnych przeznaczonych do różnych kategorii ruchu zgodnie z WT-1 i WT-2 [5, 6] oraz różnych warstw konstrukcyjnych nawierzchni. Do zaprojektowanych mieszanek mineralnych dobrano optymalne zawartości lepiszczy asfaltowych. Badaniom poddano następujące rodzaje mieszanek mineralno-asfaltowych:

- warstw konstrukcyjnych nawierzchni KR1 - KR2 z kruszywami polodowcowymi niełamanymi:
 - AC 22 P 50/70,
 - AC 16 W 50/70,
 - AC 8 S 50/70,
 - AC 8 S PMB 45/80-55,

- SMA 5 50/70,
- SMA 5 PMB 45/80-55,
- do warstw konstrukcyjnych nawierzchni KR3 - KR4 z kruszywami polodowcowymi łamanymi:
 - AC 22 P 35/50,
 - AC 16 W 35/50,
 - AC 8 S PMB 45/80-55,
 - SMA 5 PMB 45/80-55,
 - SMA 8 PMB 45/80-55,
- do warstw konstrukcyjnych nawierzchni KR5 - KR6 z kruszywami polodowcowymi łamanymi:
 - AC 22 P 35/50,
 - AC 16 W 35/50,
 - SMA 8 PMB 45/80-55,
 - SMA 11 PMB 45/80-55,
 - AC BBTM 8 A PMB 45/80-55,
 - AC BBTM 11 A PMB 45/80-55.

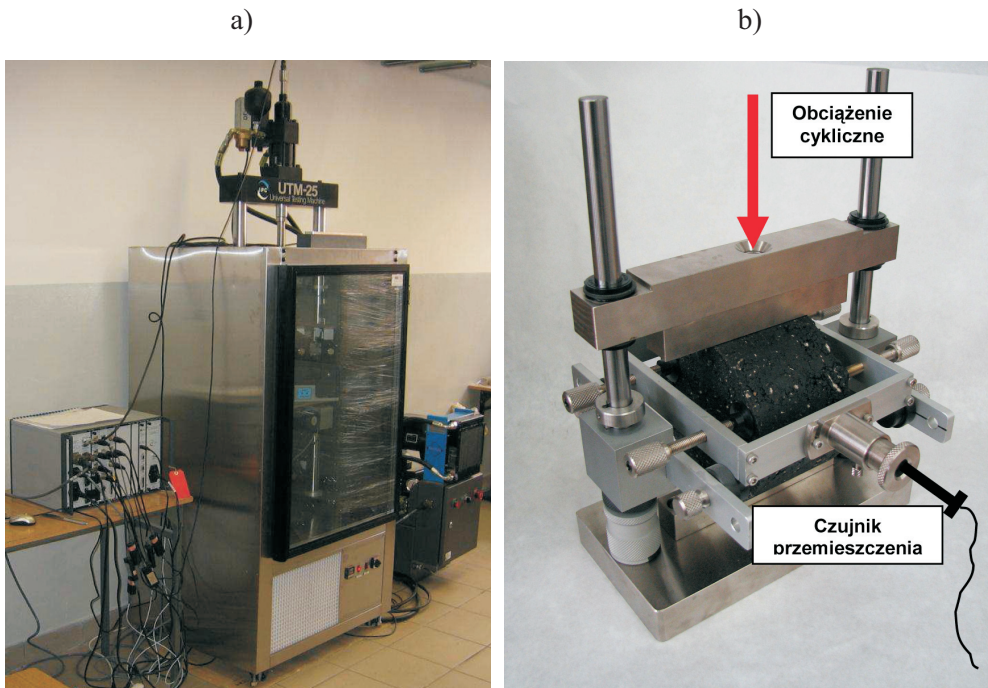
Do określenia składu mieszanek zastosowano następujące symbole: AC – beton asfaltowy, SMA – mastyks grysowy, AC BBTM – mieszanka mineralno-asfaltowa do warstw ścieralnych o nieciągłym uziarnieniu, PMB – asfalt modyfikowany polimerem, P – warstwa podbudowy, W – warstwa wiążąca, S – warstwa ścieralna, A – rodzaj uziarnienia mieszanki BBTM.

W wymienionych mieszankach mineralno-asfaltowych zastosowano kruszywa polodowcowe: piasek płukany, piasek łamany, żwir, żwir kruszony i grysy.

3. OPIS I WYNIKI BADAŃ MODUŁU SZTYWNOŚCI MIESZANEK MINERALNO-ASFALTOWYCH

Badanie modułu sztywności mieszanek mineralno-asfaltowych przeprowadzono, zgodnie z procedurą podaną w PN-EN 12697-26 zał. C [7] na próbkach cylindrycznych, zagęszczonych ubijakiem Marshalla, oraz na próbkach cylindrycznych wyciętych wiertnicą z płyt zagęszczonych przez wałowanie. Próbki cylindryczne poddano dalszej obróbce polegającej na wyrównaniu przecinarką powierzchni tak, aby wysokość cylindrów wynosiła $50 \div 55$ mm. Przed badaniem próbki umieszczano na 4 godziny w komorze klimatycznej urządzenia UTM-25 (rys. 1) w temperaturze badania

wynoszącej 5°C, 10°C i 20°C. Następnie próbki poddawano działaniu 5-ciu wstępnych impulsów sił. Z każdego z kolejnych 5-ciu impulsów siły automatycznie dokonano pomiaru przyłożonej siły i odkształcenia. Wynikiem badania modułu sztywności była średnia wartość uzyskana z pomiarów 5-ciu impulsów w dwóch położeniach próbki (obrót próbki o kąt 90° w stosunku położenia wyjściowego).

Rys. 1. Stanowisko badawcze do pomiaru modułu sztywności: a) komora klimatyczna z uniwersalną dynamiczną maszyną wytrzymałościową UTM-25, b) układ pomiarowy rozciągania pośredniego z zamontowaną próbką cylindryczną
Fig. 1. Test setup for stiffness modulus test: a) climatic cabin and universal testing machine UTM-25, b) indirect tensile test device with cylindrical specimen

Wyniki badań modułu sztywności mieszanek mineralno-asfaltowych, kategorii ruchu KR1 - KR2 przedstawiono w tablicy 1 (badanie na próbkach Marshalla), mieszanek o kategorii ruchu KR3 - KR6 (badanie na próbkach Marshalla) w tablicy 2, mieszanek o kategorii KR3 - KR6 (próbki wycięte z zagęszczonej przez wałowanie płyty) w tablicy 3. Na rysunkach 2 oraz 3 przedstawiono wykresy modułów sztywności oznaczonych na próbkach Marshalla, a na rysunku 4 na próbkach wyciętych z zagęszczonej płyty przez wałowanie.

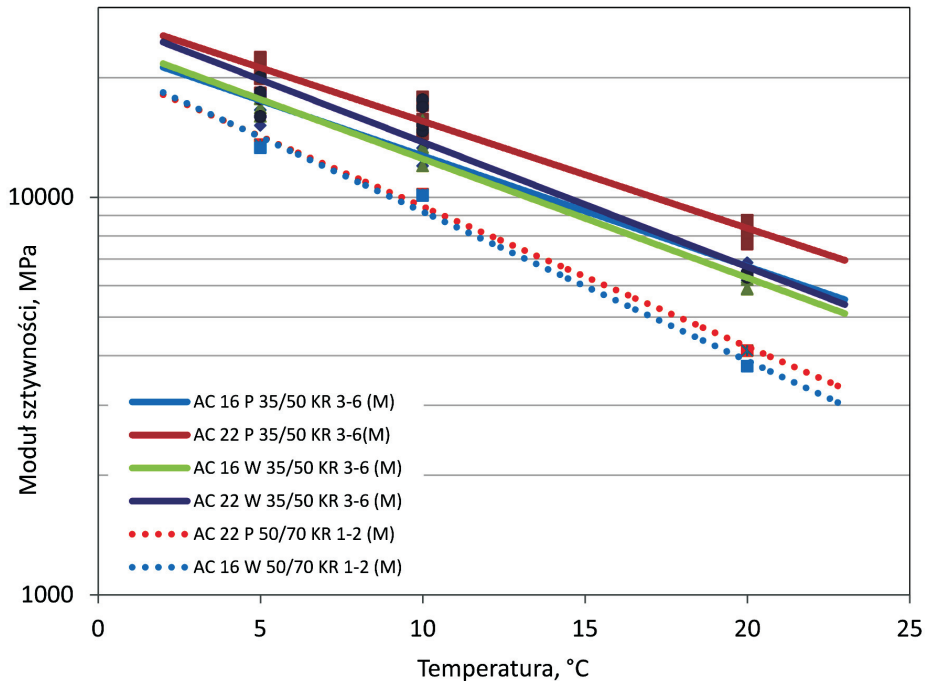
Tablica 1. Podstawowe właściwości mieszanek mineralno-asfaltowych z kruszywami polodowcowymi; próbki zagęszczane w ubijaku Marshalla
 Table 1. Volumetric properties of asphalt mixtures with aggregate from glacier deposits; specimen compacted by Marshall hummer

Rodzaj mieszanki mineralno-asfaltowej	Właściwości	
	Zawartość asfaltu B [v/v %]	Wolna przestrzeń V_m [v/v %]
Mieszanki mineralno-asfaltowe kategorii ruchu KR1 - KR2 z kruszywami polodowcowymi niełamanymi		
AC 22 P 50/70	4,8	6,9
AC 16 W 50/70	5,0	4,8
AC 8 S 50/70	7,4	2,8
AC 8 S PMB 45/80-55	6,4	2,1
SMA 5 50/70	7,5	3,4
SMA 5 PMB 45/80-55	7,5	3,4
Mieszanki mineralno-asfaltowe kategorii ruchu KR3 - KR6 z kruszywami polodowcowymi łamanymi		
AC 16 P 35/50	4,0	7,3
AC 22 P 35/50	4,0	6,5
AC 16 W 35/50	4,7	5,0
AC 22 W 35/50	4,5	5,0
SMA 8 PMB 45/80-55	6,6	3,6
SMA 11 PMB 45/80-55	6,3	3,9
BBTM 8 A PMB 45/80-55	6,5	3,9
BBTM 11 A PMB 45/80-55	6,5	2,6

Tablica 2. Wyniki badania modułu sztywności próbek z mieszanek mineralno-asfaltowych kategorii ruchu KR1 - KR2 z kruszywami polodowcowymi niełamanymi; próbki zagęszczane w ubijaku Marshalla

Table 2. Stiffness modulus test results for asphalt mixtures with aggregate from glacier deposits. Mixture for traffic KR1 - KR2 category; specimen compacted by Marshall hammer

Rodzaj mieszanki mineralno-asfaltowej	Moduł sztywności [MPa]		
	Temperatura badania		
	5°C	10°C	20°C
AC 22 P 50/70	13560	10180	4110
AC 16 W 50/70	13310	10100	3760
AC 8 S 50/70	7320	5740	1520
AC 8 S PMB 45/80-55	7470	5810	2010
SMA 5 50/70	7200	5370	1830
SMA 5 PMB 45/80-55	8050	5840	2380

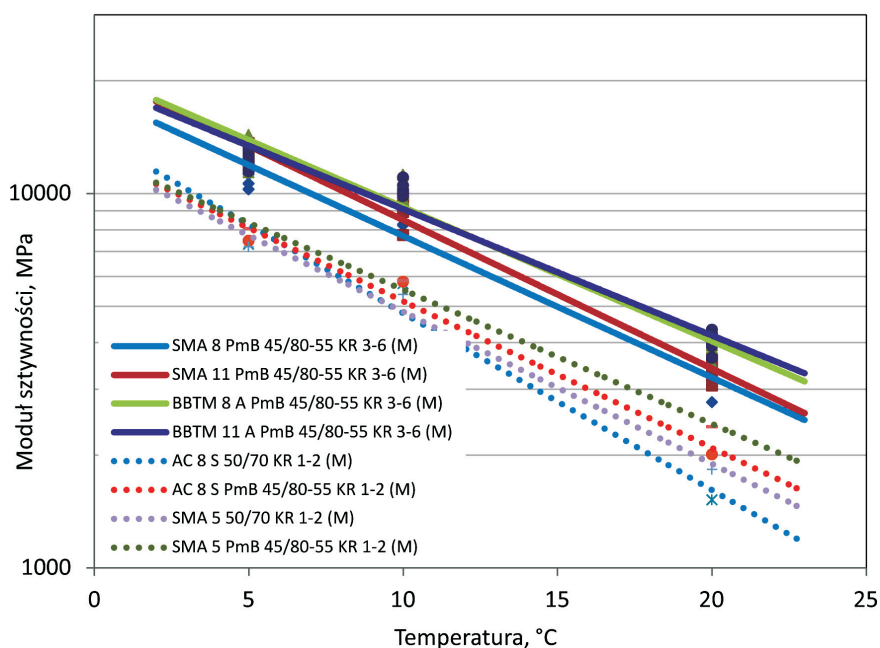

Rys. 2. Moduł sztywności w skali logarytmicznej w funkcji temperatury próbek z betonu asfaltowego do warstwy podbudowy i warstwy wiążącej zagęszczanych ubijakiem Marshalla (M)
Fig. 2. Stiffness modulus (logarithmic scale, temperature on horizontal axis) test results for subgrade and binder coarse asphalt concrete; specimen compacted by Marshall hammer (M)

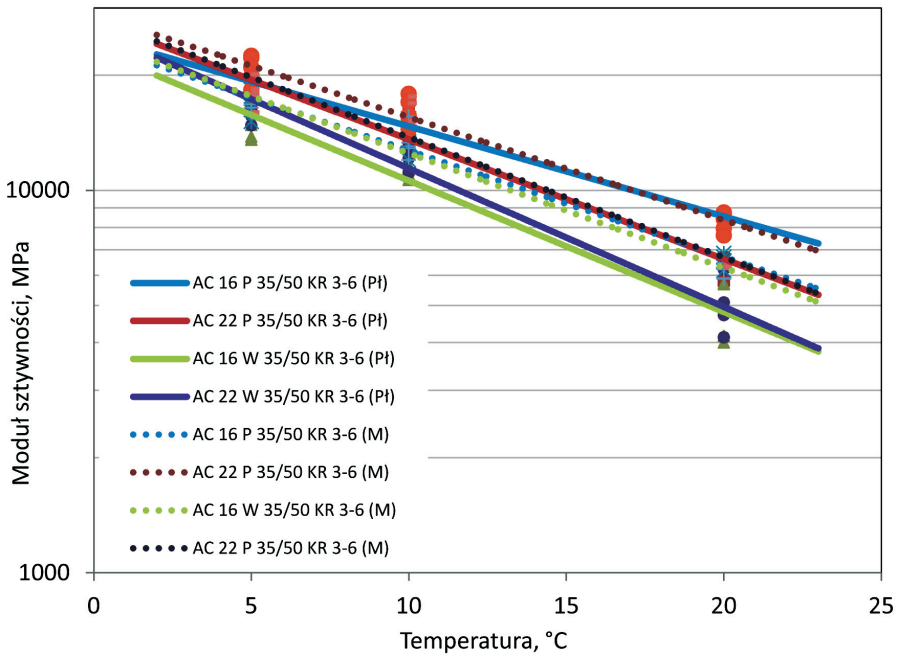
Tablica 3. Wyniki badania modułu sztywności próbek z mieszanek mineralno-asfaltowych kategorii ruchu KR3 - KR6 z kruszywami polodowcowymi łamanymi; próbki zagęszczane w ubijaku Marshalla

Table 3. Stiffness modulus test results for asphalt mixtures with aggregate from glacier deposits. Mixture for traffic KR3 - KR6 category; specimen compacted by Marshall hammer

Rodzaj mieszanki mineralno-asfaltowej	Moduł sztywności [MPa]		
	Temperatura badania		
	5°C	10°C	20°C
AC 16 P 35/50	16743	13707	6549
AC 22 P 35/50	20766	16112	8282
AC 16 W 35/50	16917	13370	6148
AC 22 W 35/50	18035	15896	6372
SMA 8 PMB 45/80-55	11038	8671	3117
SMA 11 PMB 45/80-55	12782	9179	3329
BBTM 8 A PMB 45/80-55	12985	10223	3900
BBTM 11 A PMB 45/80-55	12320	10332	4011

Rys. 3. Moduł sztywności w skali logarytmicznej w funkcji temperatury próbek z SMA, BBTM i AC S do warstwy ścieralnej zagęszczanych ubijakiem Marshalla (M)
 Fig. 3. Stiffness modulus (logarithmic scale, temperature on horizontal axis) test results for SMA and BBTM mixture and wearing coarse asphalt concrete; specimen compacted by Marshall hammer (M)

Rys. 4. Moduł sztywności w skali logarytmicznej w funkcji temperatury próbek z betonu asfaltowego do warstwy podbudowy i warstwy wiążącej zagęszczanych ubijakiem Marshalla (M) i metodą wałowania (Pł)

Fig. 4. Stiffness modulus (logarithmic scale, temperature on horizontal axis) test results for subgrade and binder coarse asphalt concrete; specimen prepared with slab compactor (Pł

Tablica 4. Wyniki badania modułu sztywności próbek z mieszanek mineralno-asfaltowych kategorii ruchu KR3 - KR6 z kruszywami polodowcowymi łamanymi; próbki wycięte z zagęszczonej płyty
Table 4. Stiffness modulus test results for asphalt mixtures with aggregate from glacier deposits. Mixture for traffic KR3 - KR6 category; specimen prepared by slab compactor

Rodzaj mieszanki mineralno-asfaltowej	Moduł sztywności [MPa]		
	Temperatura badania		
	5°C	10°C	20°C
AC 16 P 35/50	18214	16047	8309
AC 22 P 35/50	18464	14777	6445
AC 16 W 35/50	14975	11544	4740
AC 22 W 35/50	16234	12688	4854

Na podstawie wyników badania modułów sztywności mieszanek mineralno-asfaltowych, przedstawionych w tablicach 1 - 4, można stwierdzić występowanie zależności

modułów sztywności od rodzaju kruszywa (łamane i niełamane), twardości i rodzaju lepiszcza oraz rodzaju mieszanki mineralno-asfaltowej. Mieszanki mineralno-asfaltowe przeznaczone do warstwy podbudowy i warstwy wiążącej nawierzchni o kategorii ruchu KR1 - KR2, z kruszywa połodowcowego niełamanego charakteryzują się niższymi wartościami modułu sztywności w odniesieniu do mieszanek z kruszywem łamanym, kategorii ruchu KR3 - KR6 (rys. 2). Niższe wartości modułu sztywności mieszanek kategorii ruchu KR1 - KR2 można tłumaczyć zastosowaniem w mieszankach kruszywa niełamanego oraz lepiszcza o mniejszej twardości (50/70). Mieszanki mineralno-asfaltowe do warstw ścieralnych przeznaczone do kategorii ruchu KR1 - KR2 wykazują również niższe wartości modułów sztywności w odniesieniu do mieszanek przeznaczonych do warstwy ścieralnej do kategorii ruchu KR3 - KR6 (rys. 3). Na podstawie analizy wartości modułów sztywności (rys. 3) można stwierdzić, że największy wpływ na sztywność mieszanek do warstwy ścieralnej ma rodzaj zastosowanego kruszywa oraz uziarnienie mieszanki mineralnej. Można zauważyć, że wartości modułów sztywności mieszanek mineralno-asfaltowych do warstwy ścieralnej przedstawione na rysunku 3 zależą w większym stopniu od rodzaju szkieletu mineralnego mieszanki a w mniejszym stopniu od rodzaju lepiszcza asfaltowego.

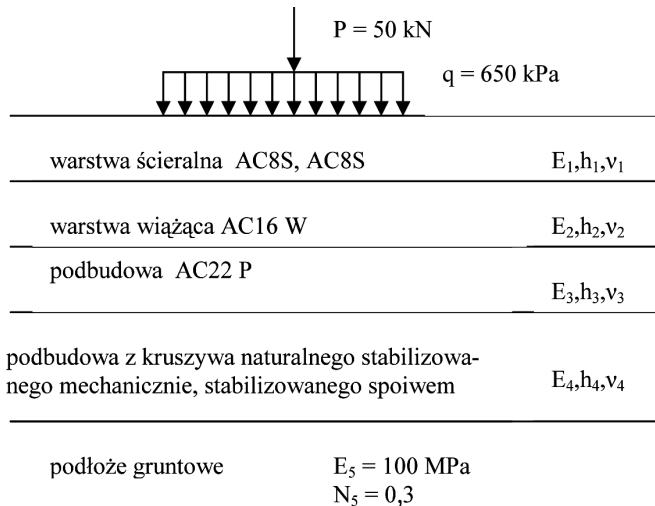
Wyniki analizy wpływu sposobu przygotowywania próbek na moduły sztywności przedstawiono na rysunku 4. Stwierdzono, że próbki wycięte z płyty zagęszczanej przez wałowanie mają niższe moduły sztywności niż próbki zagęszczane udarowo.

Wyniki badania modułów sztywności mieszanek mineralno-asfaltowych zastosowano w analizie trwałości zmęczeniowej konstrukcji nawierzchni. Do obliczeń przyjęto wartości modułów sztywności mieszanek mineralno-asfaltowych zagęszczonych metodą wałowania. Laboratoryjna metoda zagęszczania próbek mieszanek mineralno-asfaltowych przez wałowanie odpowiada w większym stopniu rzeczywistym warunkom zagęszczania warstw nawierzchni niż udarowa metoda z zastosowaniem ubijaka Marshalla.

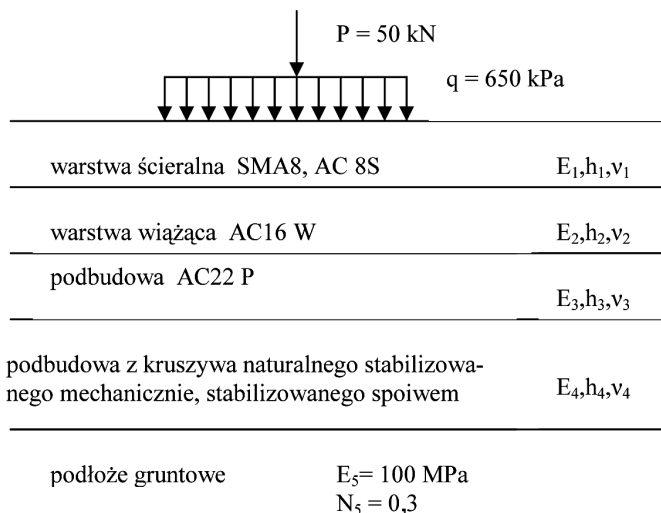
4. ANALIZA STRUKTURALNA KONSTRUKCJI NAWIERZCHNI DROGOWYCH KR1 - KR6

Wyniki badania modułów sztywności mieszanek mineralno-asfaltowych zastosowano w analizie trwałości zmęczeniowej konstrukcji nawierzchni. Do obliczeń przyjęto wartości modułów sztywności mieszanek mineralno-asfaltowych zagęszczonych metodą udarową z zastosowaniem ubijaka Marshalla i metodą wałowania. W obliczeniu konstrukcji nawierzchni drogowej kategorii ruchu KR3 - KR6 uwzględniono dwa warianty konstrukcji przyjmując wartości modułu sztywności w zależności od metody zagęszczenia. Obliczone warianty konstrukcji dotyczą warstwy wiążącej i podbudowy, ze względu na to że inicjacja spękań zmęczeniowych rozpoczyna się w dolnych warstwach konstrukcji nawierzchni asfaltowej. Laboratoryjna metoda zagęszczania próbek mieszanek mineralno-asfaltowych przez wałowanie odpowiada w większym stopniu rzeczywistym warunkom zagęszczania warstw nawierzchni, niż udarowa metoda z zastosowaniem ubijaka Marshalla.

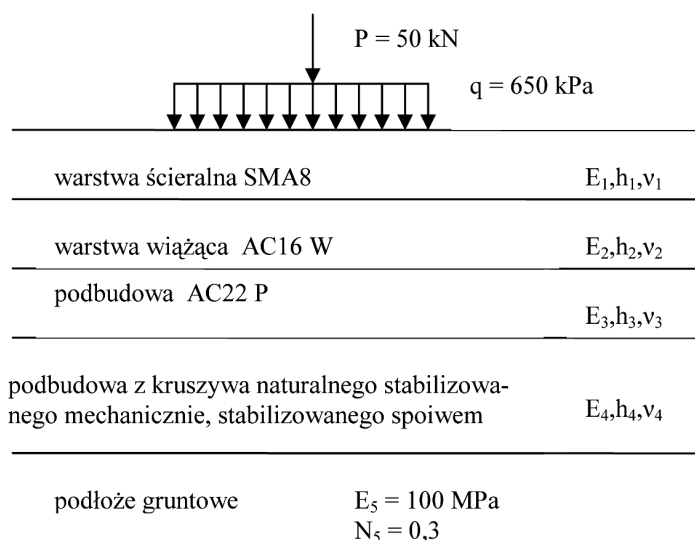
Typowe konstrukcje nawierzchni o obciążeniu KR1 - KR6, przedstawione w Katalogu Typowych Konstrukcji i Nawierzchni Podatnych i Półsztywnych [4], poddano analizie trwałości zmęczeniowej. Przyjęto układ warstw według Katalogu [4], do warstw konstrukcyjnych zastosowano kruszywa ze złóż polodowcowych, uwzględniając w obliczeniach wartości modułów sztywności mieszanek mineralno-asfaltowych podanych w tabelicy 2 - 4. Analizie mechanicznej poddano konstrukcje nawierzchni przedstawione na rysunkach 5 - 7.

Rys. 5. Model obliczeniowy konstrukcji nawierzchni drogowej KR1 - KR2
Fig. 5. Model for pavement structure analysis for traffic KR1 - KR2 category

Rys. 6. Model obliczeniowy konstrukcji nawierzchni drogowej KR3 - KR4
Fig. 6. Model for pavement structure analysis for traffic KR3 - KR4 category

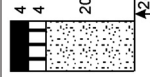
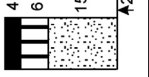

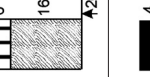
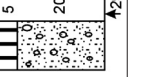

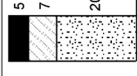

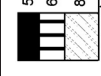
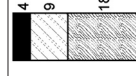

Rys. 7. Model obliczeniowy konstrukcji nawierzchni drogowej KR5 - KR6
 Fig. 7. Model for pavement structure analysis for traffic KR5 - KR6 category

Układ warstw konstrukcyjnych nawierzchni z zastosowaniem kruszyw polodowcowych, grubości warstw oraz wyniki obliczeń trwałości zmęczeniowej przedstawiono w tablicach 5 i 6. Obliczenia trwałości zmęczeniowej wykonano z uwzględnieniem temperatury warstw asfaltowych zgodnie z Katalogami [4] i [8] w zakresie: -2°C , 10°C i 23°C . Wartość współczynnika Poissona przyjęto zgodnie z [8]. Obliczenia naprężeń i odkształceń w analizowanych konstrukcjach wykonano przy użyciu programu komputerowego BISAR 3.0 [9]. Na podstawie wyników badań modułów sztywności w temperaturze 5°C , 10°C i 20°C , obliczono wartości modułów sztywności w temperaturze odpowiadającej równoważnej temperaturze w okresie zimy: -2°C , w okresie wiosny i jesieni: $+10^{\circ}\text{C}$ oraz w okresie lata $+23^{\circ}\text{C}$.

Wyniki obliczeń trwałości zmęczeniowej konstrukcji nawierzchni drogowych (zgodnie z kryteriami podanymi w tablicach 5 i 6) kategorii ruchu KR1 - KR2 przedstawiono w tablicy 5, konstrukcji nawierzchni drogowych kategorii ruchu KR3 - KR6 w tablicy 6 (I – obliczenia na podstawie wartości modułów sztywności próbek zagęszczanych ubijakiem Marshalla, II – obliczenia na podstawie wartości modułów sztywności próbek zagęszczanych wałowaniem).

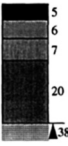
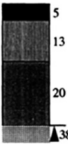
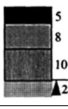

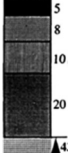
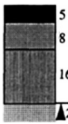
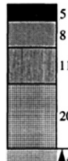
Tablica 5. Wyniki obliczeń trwałości zmęczeniowej konstrukcji nawierzchni o obciążeniu KR1 - KR2
 Table 5. Results of fatigue life calculation of pavement structure for traffic KR1 - KR2 category

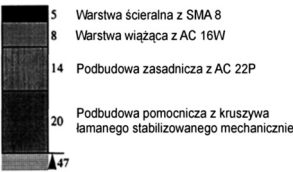
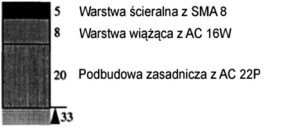
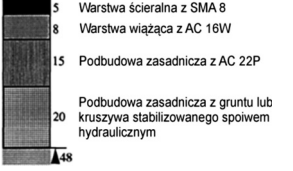
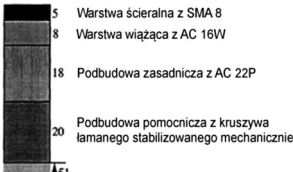
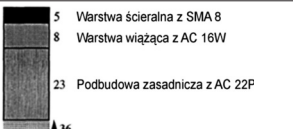
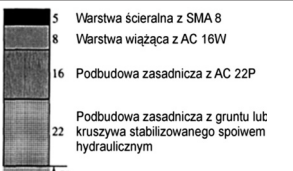
Konstrukcja nawierzchni drogowej	Obliczona trwałość zmęczeniowa nawierzchni		Wymagana trwałość zmęczeniowa nawierzchni	Metoda wzmocnienia nawierzchni
	Kryterium spekań zmęczeniowych warstwy asfaltowej	Kryterium deformacji strukturalnych		
Nawierzchnia drogi kategorii ruchu KR1				
Warstwa ścieralna z betonu asfaltowego Warstwa wiążąca z betonu asfaltowego Podbudowa z kruszywa łamanego stabilizowanego mechanicznie lub tuczni kamiennego	1 558 654	68 626		Zwiększyć grubość warstwy wiążącej o 1 cm
Warstwa ścieralna z betonu asfaltowego Warstwa wiążąca z betonu asfaltowego Podbudowa z kruszywa łamanego stabilizowanego mechanicznie lub tuczni kamiennego	1 728 873	81 041		Zwiększyć grubość warstwy wiążącej o 1 cm
Warstwa ścieralna z betonu asfaltowego Podbudowa z betonu asfaltowego	616 895	262 891	90 000	
Warstwa ścieralna z betonu asfaltowego Warstwa wiążąca z betonu asfaltowego Podbudowa z gruntu lub kruszywa stabilizowanego spoiwem hydraulicznym	92 918	90 000		
B-KR1 Warstwa ścieralna z betonu asfaltowego Warstwa wiążąca z betonu asfaltowego Podbudowa z kruszywa naturalnego stabilizowanego mechanicznie	720 239	80 869		Zwiększyć grubość warstwy wiążącej o 1 cm

Konstrukcja nawierzchni drogowej	Obliczona trwałość zmęczenia nawierzchni		Wymagana trwałość zmęczenia nawierzchni	Metoda wzmocnienia nawierzchni
	Kryterium spękań zmęczenia warstwy asfaltowej	Kryterium deformacji strukturalnych		
Nawierzchnia drogi kategorii ruchu KR2				
5 Warstwa ścieralna z betonu asfaltowego 7 Podbudowa zasadnicza z betonu asfaltowego 20 Podbudowa pomocnicza z kruszywa łamanego stabilizowanego mechanicznie lub tłucznia kamiennego A32	764 999	440 435	510 000	Zwiększyć grubość warstwy wiążącej o 1 cm
5 Warstwa ścieralna z betonu asfaltowego 9 Podbudowa zasadnicza z betonu asfaltowego 15 Podbudowa pomocnicza z kruszywa łamanego stabilizowanego mechanicznie lub tłucznia kamiennego A29	1 002 768	16 627 333		
5 Warstwa ścieralna z betonu asfaltowego 6 Warstwa wiążąca z betonu asfaltowego 8 Podbudowa zasadnicza z betonu asfaltowego A19	1 806 001	1 459 079		
4 Warstwa ścieralna z betonu asfaltowego 9 Podbudowa zasadnicza z betonu asfaltowego 18 Podbudowa pomocnicza z gruntu lub kruszywa stabilizowanego spoiwem hydraulicznym A31	2 547 116	510 000		
5 Warstwa ścieralna z betonu asfaltowego 9 Podbudowa zasadnicza z betonu asfaltowego 20 Podbudowa pomocnicza z kruszywa naturalnego stabilizowanego mechanicznie A34	674 243	957 061		

Tablica 6. Wyniki obliczeń trwałości zmęczeniowej konstrukcji nawierzchni o obciążeniu KR3 - KR6

Table 6. Results of fatigue life calculation of pavement structure for traffic KR3 - KR6 category

Konstrukcja nawierzchni drogowej	Obliczona trwałość zmęczeniowa nawierzchni		Wymagana trwałość zmęczeniowa nawierzchni	
	Kryterium spękań zmęczeniowych warstwy asfaltowej	Kryterium deformacji strukturalnych		
Nawierzchnia drogi kategorii ruchu KR3				
5 Warstwa ścieralna z SMA 8 6 Warstwa wiążąca z AC 16W 7 Podbudowa zasadnicza z AC 22P 20 Podbudowa pomocnicza z kruszywa łamanego stabilizowanego mechanicznie	I	4 797 000	15 307 000	2 500 000
	II	3 736 000	14 254 000	
5 Warstwa ścieralna z SMA 8 13 Podbudowa zasadnicza z AC 22P 20 Podbudowa pomocnicza z kruszywa łamanego stabilizowanego mechanicznie	I	5 398 000	15 948 000	
	II	3 158 000	13 967 000	
5 Warstwa ścieralna z SMA 8 8 Warstwa wiążąca z AC 16W 10 Podbudowa zasadnicza z AC 22P	I	10 691 000	16 507 000	
	II	7 271 000	14 635 000	
5 Warstwa ścieralna z SMA 8 14 Podbudowa zasadnicza z AC 22P 20 Podbudowa zasadnicza z gruntu lub kruszywa stabilizowanego spoiwem hydraulicznym	I	6 700 000	18 759 000	
	II	4 357 000	14 650 000	
Nawierzchnia drogi kategorii ruchu KR4				
5 Warstwa ścieralna z SMA 8 8 Warstwa wiążąca z AC 16W 10 Podbudowa zasadnicza z AC 22P 20 Podbudowa pomocnicza z kruszywa łamanego stabilizowanego mechanicznie	I	17 303 000	65 883 000	7 300 000
	II	12 058 000	60 119 000	
5 Warstwa ścieralna z SMA 8 8 Warstwa wiążąca z AC 16W 16 Podbudowa zasadnicza z AC 22P	I	38 298 000	47 304 000	
	II	25 706 000	41 399 000	
5 Warstwa ścieralna z SMA 8 8 Warstwa wiążąca z AC 16W 11 Podbudowa zasadnicza z AC 22P 20 Podbudowa zasadnicza z gruntu lub kruszywa stabilizowanego spoiwem hydraulicznym	I	23 424 000	51 282 000	
	II	16 197 000	40 158 000	
I – obliczenia na podstawie wartości modułów sztywności próbek zagęszczanych ubijakiem Marshalla II – obliczenia na podstawie wartości modułów sztywności próbek zagęszczanych wałowaniem				

Konstrukcja nawierzchni drogowej	Obliczona trwałość zmęczeniowa nawierzchni		Wymagana trwałość zmęczeniowa nawierzchni	
	Kryterium spełnień zmęczeniowych warstwy asfaltowej	Kryterium deformacji strukturalnych		
Nawierzchnia drogi kategorii ruchu KR5				
	I	38 853 000	120 317 000	14 600 000
	II	26 750 000	108 431 000	
	I	80 733 000	85 485 000	
	II	53 865 000	74 314 000	
	I	80 764 000	101 082 000	
	II	57 705 000	86 591 000	
Nawierzchnia drogi kategorii ruchu KR6				
	I	81 255 000	205 921 000	≥ 14 600 000
	II	55 472 000	183 871 000	
	I	135 169 000	127 527 000	
	II	89 671 000	110 484 000	
	I	145 709 000	155 211 000	
	II	108 097 000	130 938 000	
I – obliczenia na podstawie wartości modułów sztywności próbek zagęszczanych ubijaniem Marshalla II – obliczenia na podstawie wartości modułów sztywności próbek zagęszczanych wałowaniem				

Na podstawie obliczeń trwałości zmęczeniowej przedstawionych w tablicach 5 i 6, należy stwierdzić, że zastosowanie kruszyw łamanych ze złóż polodowcowych do warstw nawierzchni drogowych pozwala projektować konstrukcje nawierzchni spełniające wymagania dróg o obciążeniu KR1 - KR6. Większość typowych układów

warstw konstrukcji nawierzchni (podanych w Katalogach [4, 8]) z warstwami z mieszanek mineralno-asfaltowych, zawierających kruszywa ze złóż polodowcowych charakteryzują się trwałością zmęczeniową większą od wymaganej trwałości zmęczeniowej dla danej kategorii ruchu. W przypadku stosowania do warstw konstrukcyjnych nawierzchni mieszanek mineralno-asfaltowych z kruszywem polodowcowym nieprzekruszonym, konieczne jest zwiększenie grubości asfaltowej warstwy wiążącej o 1 cm (tabl. 5). Dotyczy to nawierzchni kategorii ruchu KR1 i KR2, do których zastosowano podbudowy z kruszywa łamanego stabilizowanego mechanicznie lub tłucznia kamiennego.

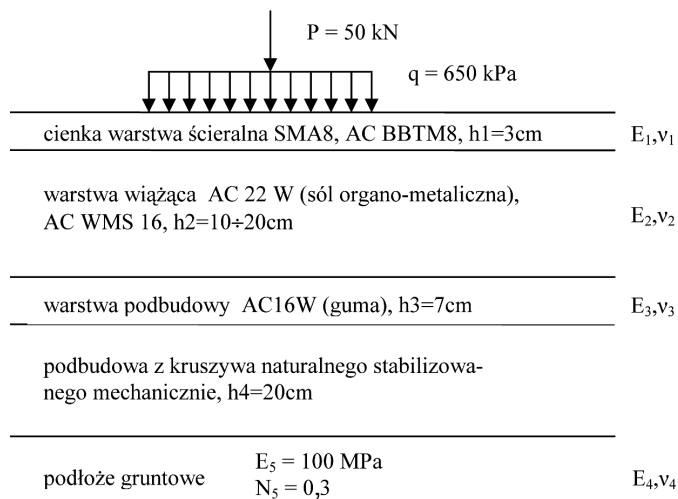
5. DOBÓR KONSTRUKCJI NAWIERZCHNI O WYDŁUŻONYM OKRESIE TRWAŁOŚCI ZMĘCZENIOWEJ

Tradycyjne nawierzchnie asfaltowe powinny charakteryzować się dwudziestoletnią trwałością, gwarantującą w tym okresie projektowaną nośność oraz odporność na powstawanie zniszczeń wynikających z ruchu samochodowego oraz oddziaływania środowiska [4]. Wyniki obliczeń empirycznych, przedstawione w pracy w punkcie 4, dotyczące możliwości stosowania kruszyw polodowcowych do typowych konstrukcji wg Katalogu [4], wykazały wystarczającą trwałość konstrukcji nawierzchni o kategorii ruchu KR1 - KR6 z tymi kruszywami. W pracy podjęto próbę analizy możliwości zastosowania tego rodzaju kruszyw do nawierzchni o wydłużonym okresie trwałości wg koncepcji „Perpetual” [10].

Na trwałość nawierzchni drogowej, oprócz właściwości zastosowanych rodzajów mieszanek mineralno-asfaltowych, wpływają również: rodzaj warstw, ich grubość oraz układ warstw w konstrukcji nawierzchni. Powszechnie stosowane rozwiązania z warstwami nawierzchni typowymi z betonu asfaltowego [11], których grubość różnie a sztywność maleje wraz z głębokością ich ułożenia, nie odpowiadają koncepcji nawierzchni o wydłużonym, w stosunku do tradycyjnych nawierzchni, okresie eksploatacji. Do warstw ścieralnych konstrukcji o wydłużonym okresie eksploatacji stosuje się cienkie warstwy ścieralne wykonane z mieszanki mineralno-asfaltowej odpornej na koleinowanie, trwałe, szczelne i szorstkie. Szczególną uwagę zwraca się na warstwę wiążącą, która ma bardzo duży wpływ na niezawodność pracy konstrukcji nawierzchni. Warstwa wiążąca powinna być grubsza od obecnie stosowanych w Polsce (4 - 9 cm), jej grubość powinna wynosić powyżej 10 cm [12], charakteryzować się wysoką odpornością na deformacje trwałe i wykazywać dużą trwałość zmęczeniową. Podbudowa może być znacznie cieńsza od dotychczas stosowanych, o mniejszej sztywności i dużej trwałości zmęczeniowej. Według francuskiej koncepcji dąży się do budowy podbudów i warstw wiążących z betonu asfaltowego o wysokim module sztywności [13].

W obliczeniach przyjęto model konstrukcji o wydłużonym okresie eksploatacji z cienką warstwą ścieralną, pogrubioną, sztywną warstwą wiążącą i cienką, elastyczną, o podwyższonej trwałości zmęczeniowej warstwą podbudowy (rys. 8). Warstwę wiążącą stanowi beton asfaltowy z dodatkiem usztywniającym soli organometalicznej

lub beton asfaltowy o wysokim module sztywności (AC WMS). W obu mieszankach zastosowano kruszywa łamane ze złóż polodowcowych. Wartości modułów sztywności mieszanek mineralno-asfaltowych użytych do warstw konstrukcyjnych nawierzchni o wydłużonym okresie trwałości przedstawiono w tablicy 7, a w tablicy 8 przedstawiono wyniki obliczeń trwałości zmęczeniowej analizowanej konstrukcji z różnymi grubościami warstwy wiążącej. Obliczenia przeprowadzono wg wzorów metody mechanistycznej obowiązującej w Polsce wg Katalogu wzmocnień i remontów nawierzchni podatnych i półsztywnych [8].

Rys. 8. Model obliczeniowy konstrukcji nawierzchni o wydłużonym okresie trwałości zmęczeniowej

Fig. 8. Model for “perpetual” structure for pavement with increasing fatigue life

Tablica 7. Obliczone wartości modułów sztywności mieszanek mineralno-asfaltowych przyjęte do obliczeń konstrukcji o wydłużonym okresie trwałości zmęczeniowej
Table 7. Calculated stiffness modulus of asphalt mixtures use to calculation of “perpetual” structure for pavement with increasing fatigue life

Rodzaj mieszanki	Wartość modułu sztywności [MPa]		
	-2°C	10°C	23°C
SMA 8 PMB 45/80-55	14 880	8 670	1 580
AC 22W (sól organometaliczna) ^{*)}	24 200	15 600	6 300
AC WMS 16 ^{**)}	25 600	18 600	7 000
AC 16W (guma) ^{***)}	15 050	8 990	2 430

^{*)} Beton asfaltowy z kruszywami polodowcowymi, z asfaltem 35/50 modyfikowanym dodatkiem soli organometalicznej (sól organometaliczna w ilości 2% w stosunku do masy asfaltu)

^{**)} Beton asfaltowy o wysokim module sztywności z kruszywami polodowcowymi

^{***)} Beton asfaltowy z kruszywami polodowcowymi, z asfaltem 50/70 modyfikowanym dodatkiem miazgu gumowego w ilości 18% w stosunku do masy asfaltu

Tablica 8. Obliczona trwałość zmęczeniowa konstrukcji nawierzchni drogowej o wydłużonym okresie trwałości zmęczeniowej z zastosowaniem kruszyw polodowcowych

Table 8. Calculation of fatigue life for structure of "perpetual" pavement with mixture based on aggregate from glacier deposits

Grubość warstwy wiążącej [cm]	Obliczona trwałość zmęczeniowa nawierzchni	Okres eksploatacji [lata] (SDR = 3000 osi 100 kN/pas/dobę)
Warstwa wiążąca z AC 22W (sól organometaliczna)		
10	36 657 000	33
12	51 531 000	47
14	70 871 000	65
16	95 658 000	87
Warstwa wiążąca z AC WMS 16W		
10	38 648 000	35
12	54 778 000	50
14	76 061 000	69
16	103 566 000	95

Na podstawie obliczeń trwałości zmęczeniowej konstrukcji nawierzchni drogowej przedstawionej na rysunku 8 można stwierdzić, że istnieje możliwość projektowania konstrukcji nawierzchni z zastosowaniem kruszyw polodowcowych o wydłużonym okresie eksploatacji.

Przeprowadzone obliczenia według wzorów analityczno-empirycznych wskazują, że w celu wydłużenia okresu eksploatacji nawierzchni powyżej 50 lat należy stosować w przyjętym układzie warstw nawierzchni, warstwę wiążącą z betonu asfaltowego o podwyższonym module sztywności (AC WMS). Grubość warstwy wiążącej powinna wynosić nie mniej niż 14 cm. Do warstwy wiążącej można stosować beton asfaltowy z dodatkiem soli organometalicznej, a do warstwy podbudowy beton asfaltowy z lepiszczem gumowo-asfaltowym.

7. WNIOSKI

Na podstawie wyników badań i analiz można sformułować następujące wnioski:

- Możliwe jest zaprojektowanie z kruszywami ze złóż polodowcowych mieszanek mineralno-asfaltowych typu AC, BBTM i SMA do wszystkich warstw konstrukcyjnych nawierzchni asfaltowych kategorii ruchu KR1 - KR6.
- Badania wykazały, że możliwe jest projektowanie konstrukcji nawierzchni z kruszywami polodowcowymi dla kategorii ruchu KR1 - KR6, spełniających wymagania „Katalogu Typowych Konstrukcji Nawierzchni Podatnych i Półsztywnych”.

- Istnieje możliwość projektowania konstrukcji nawierzchni o wydłużonym okresie eksploatacji z zastosowaniem kruszyw polodowcowych. Konstrukcja taka powinna składać się z następujących warstw: cienka warstwa ścieralna z mieszanki SMA lub BBTM (ze względu na zmniejszenie hałasu uziarnienie mieszanki mineralnej 0/8), sztywna, stosunkowo gruba warstwa wiążąca z betonu asfaltowego (beton asfaltowy o podwyższonym module sztywności AC WMS, minimum 14 cm grubości), stosunkowo cienka, elastyczna podbudowa z mieszanki mineralno-asfaltowej (beton asfaltowy o zwiększonej trwałości zmęczeniowej z lepiszczem modyfikowanym miałem gumowym).

BIBLIOGRAFIA

- [1] *Radziszewski P., Piłat J., Kowalski K., Król J.*: Use of Aggregate from Glacier Deposits in High-Traffic Asphalt Pavements: A Polish Experience. TRB 90th Annual Meeting. Paper No 11-1420, CD, 2011
- [2] *Radziszewski P., Piłat J., Plewa A., Radziszewski R.*: Ocena właściwości kruszyw polodowcowych z regionu Polski północno-wschodniej do budowy nawierzchni asfaltowych. 56 Konferencja Naukowa KILiW PAN oraz KN PZITB, Kielce - Krynica 2010, 383 - 390
- [3] *Sybilski D., Mularzuk R., Bańkowski W., Maliszewska D., Maliszewski M.*: Beton asfaltowy o wysokim module sztywności AC WMS z kruszywami lokalnymi. Drogi i Mosty nr 4/2007, 53 - 85
- [4] Katalog typowych konstrukcji nawierzchni podatnych i półsztywnych. GDDP, Warszawa 1997
- [5] WT-1 Kruszywa 2008: Kruszywa do mieszanek mineralno-asfaltowych i powierzchniowych utrwaleń na drogach publicznych. IBDiM, Warszawa 2008
- [6] WT-2 Nawierzchnie asfaltowe 2008: Nawierzchnie asfaltowe na drogach publicznych. IBDiM, Warszawa 2008
- [7] PN-EN 12697-26: Mieszanki mineralno-asfaltowe. Metody badań mieszanek mineralno-asfaltowych na gorąco. Część 26: Sztywność, Załącznik C – Badanie rozciągania pośredniego na próbce cylindrycznej (IT-CY)
- [8] Katalog wzmocnień i remontów nawierzchni podatnych i półsztywnych. GDDP, Warszawa 2001
- [9] *Read J., Whiteoak D.*: The Shell Bitumen handbook. 5th edition. Shell Bitumen, Telford Publishing, London 1998
- [10] *Monismith C.L.*: Analytically based asphalt pavement design and rehabilitation: Theory to practice, 1962-1992. Transport Research Record No. 1354, 1992, 5 - 26
- [11] *Piłat J., Radziszewski P.*: Nawierzchnie asfaltowe. Wydawnictwa Komunikacji i Łączności, Warszawa 2007
- [12] *Newcomb D., Willis R., Tim H.D.*: Perpetual Asphalt Pavements: A Synthesis. Asphalt Pavement Alliance, 2010
- [13] *Sanders P.J., Nunn M.*: The application of Enrobe a Module Eleve in flexible pavements. TRL Report No 636, 2005

INFORMACJE DODATKOWE

Artykuł powstał w wyniku realizacji w latach 2009 - 2010 pracy badawczej na zlecenie Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad w Warszawie oraz realizacji Pracy Statutowej w Politechnice Warszawskiej w 2010 r.

STRUCTURE OF ASPHALT PAVEMENTS WITH USE OF AGGREGATE FROM GLACIER DEPOSITS

Abstract

The aim of this study was to evaluate possibilities application of aggregates from glacier deposits to asphalt mixtures to be used for flexible pavement layers. Applicability of aggregate from glacier deposits was established on a basis of pavement structure analysis for traffic KR1 - KR6 category and test results of asphalt mixture stiffness modulus. Fatigue life of pavement structure in accordance to Polish guide for typical pavements was calculated together with structural design for "perpetual" pavement. Test results proved that aggregates from the glacier deposits could, indeed, be used for the structural layers in asphalt pavements.